

Рефлексія вчителя у контексті оцінювання його професійної діяльності

*Ю. О. Жук,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України*

Увесь спектр пропонованих і реалізованих на практиці моделей зовнішнього оцінювання професійної діяльності вчителя розташовується в межах від «спостереження в класі» до аналізу результатів учнів, отриманих на основі виконання ними стандартизованих тестів. Усі інші моделі оцінювання є комбінацією зазначених моделей (наприклад, аналіз тривалих поточних академічних результатів учнів, приріст академічної успішності здобувачів освіти за певний період, оцінювання роботи вчителя колегами тощо) або є спробами замінити оцінювання низкою бюрократичних процедур (наприклад, аналіз портфоліо вчителя, аналіз паперових звітів учителів тощо). Однак, досвід впровадження різних моделей зовнішнього оцінювання професійної діяльності вчителя показує, що жодна з них не є ідеальною. Аналіз публікацій показує, що у низці країн увага приділяється рефлексії вчителя щодо своєї професійної діяльності як можливості виходу із ситуації, що склалася.

Дослідження, проведені в Інституті педагогіки НАПН України, показали, що серед моделей оцінювання професійної діяльності вчителя, запропонованих на розгляд учителів України, найбільший рейтинг отримала модель, яка базується на самоаналізі вчителем своєї професійної діяльності. Такий результат опитування можна трактувати як свідчення переконаності учителів у тому, що найбільш об'єктивною моделлю оцінювання їхньої професійної діяльності є самооцінювання. Цей факт не можна залишити поза увагою. Маючи можливість постійно упродовж тривалого часу спостерігати за результатами своєї роботи у класі, вчитель може оцінювати її продуктивність. Таким чином вчитель конструює свою професійну діяльність поступово, у міру накопичення досвіду у професійному середовищі. Структурування власної діяльності на основі рефлексії так чи інакше відбувається у напрямку новачок – експерт.

Випускники педагогічних закладів вищої освіти є продуктом системи освіти, що базується на знаннях. У процесі подальшої професійної діяльності вчителя відбувається його самонавчання у системі освіти, що ґрунтується на навичках. Формування структури професійних навичок здійснюється, в основному, як результат оцінювання вчителем результатів своєї практичної діяльності в класі, що є по суті продуктом рефлексії вчителя.

Наше дослідження показало, що розуміння вчителем ролі рефлексії зростає прямо пропорційно від педагогічного стажу. Вплив цього фактора досягає значення 0,326 (за Коеном). Найбільший позитивний вплив фактора педагогічного стажу на розмір ефекту значення рефлексії в оцінюванні своєї педагогічної діяльності

спостерігається в діапазонах 5–15 років стажу та 20–30+ років стажу. Деякий спад розміру ефекту спостерігається в діапазоні 15–25 років стажу. Можна припускати, що цей спад викликаний «вигорянням» вчителя після 15 років професійної діяльності. Однак ця гіпотеза потребує підтвердження так як надалі розмір ефекту знову зростає.

Схильність вчителів України до самоаналізу та рефлексивного мислення є проявом продуктивного досвіду їхньої педагогічної діяльності. Раціональним є включення до програми курсів підвищення кваліфікації вчителів елементів системи рефлексивного мислення в контексті самоаналізу педагогічної діяльності.

Організаційно-методичні засади оцінювання професійної діяльності керівника закладу загальної середньої освіти

*Т. О. Лукіна,
доктор наук з державного управління, професор,
головний науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання
якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

Процеси реформування системи загальної середньої освіти та сучасні виклики, що постали перед нею внаслідок поширення дії надзвичайних ситуацій та форс-мажорних обставин, зокрема таких як карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, та воєнний стан в Україні, зумовили необхідність перегляду вимог до професійної компетентності керівників закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) та створення нової моделі оцінювання їх професійної діяльності. Аналітичне дослідження підходів до оцінювання професійної діяльності керівників ЗЗСО у різних країнах засвідчило наявність значного наукового інтересу до даної проблеми та дало можливість виявити низку відповідних організаційних моделей оцінювання, що зумовлено національними та історичними особливостями освітніх систем цих країн, відмінностями у ступені автономії громад та повноваженнях місцевих органів управління освітою, переліком посадових обов'язків директора середньої школи тощо. З'ясовано, що визначальний вплив на формування організаційної моделі оцінювання професійної діяльності керівника ЗЗСО мають наступні процеси, які є характерними для багатьох країн світу: запровадження стандартів професійної діяльності директора ЗЗСО, які водночас виступають підґрунтям для вибору процедур та інструментів оцінювання; поширення концепції лідерства, зокрема лідерства директора школи, як основи для визначення мети оцінювання ефективності його професійної діяльності та формування відповідного переліку показників; перенесення відповідальності за результати роботи школи на місцевий і локальний рівень управління та зменшення частки організаційних моделей оцінювання з централізованим способом визначення процедур.